

Lapsiasiavaltuutetun lausunto hallituksen esityksestä (luonnos) eduskunnalle kotoutumisen edistämisestä annetuksi laiksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Viite: VN/31974/2021

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsiasiavaltuutettu arvioi esitysluonnosta yleissopimuksen näkökulmasta.

Lausunto on annettu lausuntopalvelu.fi:ssä 10.6.2022.

Esitysluonnoksen keskeinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki kotoutumisen edistämistä ja kumottaisiin voimassa oleva saman niminen laki. Tarkoituksena olisi edistää kotoutumista ja hyviä väesuhteita ja siten vahvistaa maahanmuuttajien yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista. Tavoitteena olisi myös edistää maahanmuuttajien työllisyyttä, osallisuutta, hyvinvointia ja terveyttä. Kotoutumista edistäviä palveluita järjestettäisiin muun muassa osana uutta kunnan kotoutumisohjelmaa. Kunnan kotoutumisohjelma olisi maahanmuuttajien alkuvaiheen kotoutumispalveluiden kokonaisuus, jonka vähimmäisisällöstä säädettäisiin lailla. Kotoutumisohjelmaan sisältyisi vähintään osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi, kotoutumissuunnitelma, uusi monikielinen yhteiskuntaorientaatio, koulutusta, muita palvelutarpeeseen perustuvia kotoutumista ja työllistymistä edistäviä palveluita, ohjausta ja neuvontaa sekä jatko-ohjaus ohjelman päättyessä. Lakiehdotuksessa ehdotetaan säädettäväksi viranomaisten tehtävistä ja yhteistyöstä kotoutumisen edistämässä sekä kotoutumisen edistämisen yhteensovittamisesta ja seurannasta hallinnon eri tasoilla. Haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden, kuten kiintiöpakolaisten ja alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleiden, osalta yhteistyö kunnan ja hyvinvointialueen välillä olisi keskeistä ja heille laadittaisiin edellä mainittu arviointi ja kotoutumissuunnitelma monialaisesti. Ilman huoltajaa maahan tulleiden lasten ja nuorten asumisen ja tuen järjestämisestä tulisi osa hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevaa sosiaalihuoltoa.

Yhteenveto lapsiasiavaltuutetun kannanotoista

- Lapsen edun ensisijaisuuden painottaminen lakitekstin tasolla on ehdottoman kannatettavaa.
- Lasten kuulemiselle asetetut tarkat ikäraajat eivät ole linjassa YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen kanssa.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Lapsiasiavaltuutettu on antanut kotoutumisen edistämiseen liittyen useita lausuntoja vuonna 2021 ja viittaa tässä soveltuvilta osin niihin.¹ Lapsiasiavaltuutettu keskittyy tässä lausunnossaan ottamaan kantaa lapsen etuun ja oikeuteen tulla kuulluksi.

Lapsen etu ja oikeus tulla kuulluksi

Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä ja tervetulleena, että nyt käsillä olevassa esitysluonnoksessa nimenomaisesti painotetaan lapsen edun ensisijaisuutta lakitekstin tasolla (4 §, s. 159). Tämä on merkittävä edistysaskel verrattuna nykyiseen kotoutumisen edistämisestä annettuun lakiin (1386/2010), joka edellyttää *erityisen huomion kiinnittämistä* lapsen etuun. Lapsen etu on huomioitu kiitettävästi myös esitysluonnoksen perusteluissa, joissa muun muassa korostetaan lapsen edun läpileikkaavaa luonnetta (s.159). Lapsen edun käsitteellä on tarkoitus varmistaa sekä kaikkien yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien täysimääräinen ja tehokas nauttiminen että lapsen kokonaisvaltainen kehitys.²

Ehdotetun 4 §:n osalta lapsiasiavaltuutettu toteaa kuitenkin pitävänsä erittäin valitettavana, että myös uudessa kotoutumisen edistämisestä annetussa laissa ehdotetaan säilytettäväksi ikäraajat koskien lapsen kuulemista. Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa painokkaasti, että lapsen kuulemiselle ei tule asettaa ikärajoja. YK:n lapsen oikeuksien komitea on Suomelle antamissaan loppupäätelmissä suositellut, että Suomi poistaa kansallisesta lainsäädännöstään ikäraajat ja varmistaa, että kaikkia alle 18-vuotiaita lapsia kuullaan asianmukaisesti, heidän kehitystasonsa huomioon ottaen, heitä koskevissa oikeudenkäynti- ja hallintomenettelyissä.³ Lapsiasiavaltuutettu pitääkin esitettyä sääntelyratkaisua erikoisena huomioiden komitealta saatu suositus. Yleisesti ottaen esitysluonnoksessa kuitenkin korostetaan lapsen mielipiteen huomioimisen tärkeyttä sekä myös vaihtoehtoisia kuulemismenetelmiä (esim. s. 159–160). Nyt valittu sääntelyratkaisu ei ilmennä esitysluonnoksen perusteluissa korostettua lapsen oi-

keutta vapaasti ilmaista näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa taikka lain tavoitteita koskien osallisuuden lisäämistä tai yhdenvertaisuuden vahvistamista.

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että ehdotettu sääntelyratkaisu sikäli, kun siinä pidättäydytään tarkoissa ikärajoissa, ei ole lapsen edun mukainen. YK:n lapsen oikeuksien komitea on korostanut lapsen edun ja lapsen mielipiteen selvittämisen toisiansa täydentävää luonnetta. Lapsen edun ensisijaisuuden turvaavaa YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3 artiklaa ei voida soveltaa moitteettomasti noudattamatta määräyksiä koskien lapsen oikeutta ilmaista näkemyksensä (12 art.).⁴

Lapsiasiavaltuutettu muistuttaa, että lasten kuulemiseen liittyen sopimusvaltiot eivät voi lähteä liikkeelle siitä oletuksesta, ettei lapsi kykene ilmaisemaan omia näkemyksiään. Sen sijaan pitäisi olettaa, että lapsi kykenee ilmaisemaan näkemyksiään, sekä tunnustaa, että hänellä on oikeus ilmaista niitä, ilman että lapsen tarvitsee ensin osoittaa kykenevänsä siihen.⁵ YK:n lapsen oikeuksien komitea on nimenomaisesti korostanut, ettei yleissopimuksen 12 artiklassa aseteta ikärajaa lapsen oikeudelle ilmaista näkemyksiään, ja siksi laissa tai käytännössä ei tule ottaa käyttöön ikärajoja, jotka rajoittavat lapsen oikeutta tulla kuulluksi kaikissa häntä koskevissa asioissa.⁶

Lapsiasiavaltuutettu haluaa vielä lopuksi muistuttaa, että lapselle on kerrottava siitä, miten hänen näkemyksensä on huomioitu. Tällä varmistetaan se, ettei lapsen kuuleminen ole pelkkä muodollisuus.⁷ On myönteistä, että esitysluonnoksessa korostetaan lapsen oikeutta tietää, miksi ja missä asiassa häntä kuullaan sekä mihin tarkoitukseen kuulemisessa kerättyjä tietoja käytetään (s. 160). Esitysluonnoksessa olisi kuitenkin myös perusteltua painottaa tiedottamisen tärkeyttä siitä, missä määrin lapsen näkemykset on huomioitu. Lisäksi ehdotetun 4 §:n 3 momentissa tai vähintäänkin sen perusteluissa olisi syytä todeta, että lapsen mielipide voidaan jättää selvittämättä, mikäli lapsi ei itse halua käyttää oikeuttaan tulla kuulluksi. Olenainen osa lapsen oikeutta vapaasti ilmaista näkemyksensä on se, että lapsella on mahdollisuus, mutta ei velvollisuutta ilmaista näkemyksensä.⁸

Helsingissä 10.6.2022

Elina Pekkarinen
Lapsiasiavaltuutettu

Sonja Vahtera
Lakimies

¹ Ks. esim: Lapsiasiavaltuutetun [lausunto](#) eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle valtioneuvoston selonteosta koskien kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeita (10.11.2021).

² YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 14 (2013) lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon (CRC/C/GC/14), kohta 4.

³ YK:n lapsen oikeuksien komitean Suomea koskevat loppupäätelmät (CRC/C/FIN/CO/4), kohta 30.

⁴ YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 12 (2009) lapsen oikeudesta tulla kuulluksi (CRC/C/GC/12), kohta 74.

⁵ CRC/C/GC/12, kohta 20.

⁶ CRC/C/GC/12, kohta 21.

⁷ CRC/C/GC/12, kohta 45.

⁸ CRC/C/GC/12, kohta 16.